

Kedves Barátaim!

Albert Sándor tanulmányához igyekeztem hozzáfűzni saját megállásaimat, az általam fontosnak tartott gondolatokat. Korreferátumom egyik gondolata szerint barackíz és gyöngyvirágillat fúziójához hasonlítottam ezt a munkát. Természetesen lehetetlen volt minden tavaszt hirdető gyöngyvirágillatú gondolatot idézni, de ez nem is lehetett a céлом. Viszont valóban arra kérek minden kollégát, tanulmányozza át ezt az értékes publikációt. Legyenek az elmozdulással, a továbblépéssel kapcsolatos javaslatok esetleg egy külön módszertani tanácskozás témapontjai, mert valóban nagy szükségünk volna rá. A szerző saját maga is utal arra, hogy vitaanyagának szánta, és nemcsak neki, hanem minden elkötelezett magyar pedagógusnak öröme válna, ha a mi magyar pedagógusközösségünkben elindítana egyfajta együttgondolkodást iskoláink sikeres jövője érdekében. Mert ebben az országban sokkal, de sokkal nehezebb a magyar pedagógusok munkája, mint szlovák kollégáiké. Ők ugyanis arra hivatottak, hogy diákjaikat ne csak szárnyalni tanítsák meg, hanem nagyon erős gyökereket is fejlesszenek diákjaink tudatában. Hiszem és vallom, hogy ez a cél csak akkor érhető el, ha a pedagógusok meggyőződésből igyekeznek kiváló munkát végezni, ha nem fogja senki az iskolát pusztán munkahelynek tekinteni, ahol elég csak valahogy letanítani naponta 5-6 órát. Mert kimondottan ijesztő, hogy diákjaink 50%-a nem szeret iskolába járni, hiszen nem érzi pedagógusai szeretetét. Úgy hiszem, egyetlen hivatását szerető magyar pedagógus sem fogadhatja el azt, hogy akár egyetlen magyar család is úgy döntsön, gyermekét azért adja szlovák iskolába, mert az jobb, mert ott folyamatosan magasabb a színvonal, mint a magyar iskolában. Talán nem vagyok minősíthetetlenül idealista, ha hiszek abban, hogy sajátosan igényes feladatukat tudatosítva rohamosan növekszik azoknak a pedagógusoknak a száma, akik nyíltan, tiszta lelkiismerettel nézhetnek az igazság tükrébe, vagyis kollégáik, diákjaik és a szülők szemébe. Ha abból a tükörből a szeretet és a tisztelet sugárzik felénk, akkor az ő mosolyuk is egyre őszintébb és gondtalanabb lehet, hiszen a tisztelet mosolya már azt igazolja, hogy iskolánk legtöbbjének a hatékonysága növekedett. Legyen ez a mi jövőképünk.

Pintes Gábor – Fenyvesi Livia

A pedagógia mint az edukáció elméletének és gyakorlatának forrása - avagy „Merre tart a neveléstudomány a 21. század elején?” – 1. rész

A Katedra folyóirat 2013. novemberi számában a neveléstudomány és mindennapi nevelés gyakorlata között meglévő szakadékról és elmentétekről írtunk. Semmiképpen sem titkolt, esetleg burkolt szándékunk volt az, hogy rávilágítsuk a figyelmet a neveléstudomány és az edukációs gyakorlat nélkülözhetetlen összekapcsolódására, egymásra utaltságára. Ahhoz viszont, hogy a mindennapi edukációs gyakorlatban dolgozó pedagógus számára használható és alkalmazható ismeretek forrása legyen a neveléstudomány, úm. képbe kell kerülnie az embernek, tudnia kell, melyek azok a főbb „csapásirányok”, melyek a neveléstudományt jellemzik és foglalkoztatják a 21. század első évtizedeiben. A tisztelt olvasó – pedagógus számára ezért betekintést szeretnénk nyújtani azokba a főbb kutatási és elemzési problémakörökbe, melyek nagy valószínűséggel megjelennek a gyakorló pedagógus – nevelő gyakorlati munkájában is. Amennyiben ez tényleg így van (lesz), akkor ez mintegy legitimizálja is a kutatott és kutatni szándékozott tárgyköröket.

Trendek és modellek, ill. a külföld és belföld összehasonlításának dilemmája

Minden bizonnyal megfordul több olvasóban is az a gondolat, hogy nem is olyan lényeges tanulmányt (esetleg többet is) írni arról, merre tart egy bizonyos tudomány – a mi esetünkben a neveléstudomány. Elég lenne ehhez fellapozni (elektronikus formában „legörgetni”) néhány neves és hiteles szakfolyóiratot, melyekből az olvasó meglehetősen rövid idő és energiaráfordítás által pontos és aktuális betekintést nyerhet a tudomány helyzetéről és azokról a tárgykörökről, melyekkel éppen foglalkozik. Ezzel a hozzáállással képtelenség vitába szállni, és mi is nagyon hasznosnak és ajánlatosnak tartjuk az ilyen és ehhez hasonló eljárásokat. Ahhoz viszont, hogy teljesebb képet kaphassunk a vizsgált tárgykörben, mindenképpen jó néhány forrásból kell, hogy merítsünk, mert a várt és kapott kép soha sem „fehér vagy fekete”. Ezenkívül vizsgálódásunkat az is tovább bonyolíthatja, hogy minden szakember, ill. szakembergárda sajátossága az elkötelezettség bizonyos nézetek, vélemények mellett, amiben semmi kivetnivalót nem lehet találni. Ezért persze mi sem ígérünk teljes objektivitást és pártatlanságot, mert olyan szubjektív tudományban, mint a neveléstudomány (ahol is a szubjektivitás magából a vizsgálat tárgyából, tehát az emberből és annak tevékenységéből fakad) az erőltetett objektivitás

sokkal inkább a felszínességet, igénytelenséget és a koncepció hiányát jelezné. Célunk ezért inkább megvilágítani bizonyos sajátosságokat, melyek a neveléstudományi kutatás és vizsgálódás fókuszába helyezik az edukációs gyakorlat nem is olyan kevés problémakörét.

Felmerülhet tehát a kérdés, követi-e a hazai neveléstudomány azokat a trendeket és modelleket, melyek abszolút prioritást élveznek a külföldi neveléstudományban? A válasz meglehetősen egyszerű, vagyis hogy nem, vagy nem nagyon. Példaként említhetnénk a sokszor idealizált finn oktatási rendszert, mely a maga nemében tényleg példaértékű is lehet, de a hazai edukációs valóságba nagyon nehezen átültethető. A nyugat-európai és tengerentúli neveléstudományok vitathatatlan előnye (mely belátható időn belül szinte áthidalhatatlan és objektíve összehasonlíthatatlan helyzetet teremt) a folytonosság, mely a közép-európai régió társadalmaival egyetemben a humán tudományoknak sem sajátja. Leegyszerűsítve ezért abból az alaphelyzetből kell kiindulnunk, hogy máshol helyezkedik el a „mi neveléstudományunknak a rajtvonala”, és máshol húzták meg azt a nyugati társadalmakban. Igaz persze, hogy a társadalmi fejlődés iránya (már amennyiben azt fejlődésnek lehet nevezni) sok közös jegyet hordoz magában, a megannyi különbözőség viszont alapjában más edukációs kihívásokat támaszt a szakemberek elé. Tanulmányunk további részében kívánunk majd térni mind a közös, mind az eltérő célokra, feladatokra.

A helyzet persze e téren sem annyira tragikus, mint azt talán a fent leírt gondolatok sugallják, azonban reális összehasonlítási keretet a neveléstudomány területén elég nehéz lenne találni. Azok az elméleti források és az alapvető nyelvi, kommunikációs és infrastrukturális (értem ezalatt az információkhoz való hozzáférés lehetőségét) médiumok, melyek a múlt század végétől elérhetővé váltak, más dimenziót nyitottak a neveléstudomány számára is. A fő gond viszont a fejlődés ütemével és lehetőségével van. A kutatásra szánt források és lehetőség leginkább a nyugati társadalmak rendszeréhez vannak igazítva, ami ezáltal nagyon is nehezen elérhetővé teszi azt, hogy minőségi kutatás és vizsgálat folyhasson olyan problématerületen, mely speciálisan minket jel-

lemez. Ezért is esik meg sokszor, hogy a szándék és valós szükséglet nem találkozik egymással, hanem jó nagy távolságból halad el egymás mellett. Gyakran kénytelenek vagyunk megelégedni azokkal az újítási javaslatokkal, melyeket külföldi szakemberek dolgoznak ki, viszont a mi edukációs valóságunkra (annak problémáira) egyszerűen nem alkalmazhatók. Konkrétabban: nagy a valószínűsége annak, hogy egy Norvégiában, Kanadában, esetleg Szingapúrban lefolytatott, finanszírozott és megvalósított kutatás eredményei és ajánlásai nem fogják túl sokban segíteni régióink pedagógusainak munkáját. Ezen oknál fogva a „mi neveléstudományunk” problémáit az edukáció megvalósulásának környezetében, sajátosságainak összefüggéseiben szükséges vizsgálni. Ezt a megállapítást folyamatosan szem előtt kell tartanunk, a célok megfogalmazásakor és az elméleti-gyakorlati alkalmazás megvalósításakor egyaránt.

Leíró jellegű versus normatív neveléstudomány

A már feljebb felidézett novemberi tanulmányunkban is szót ejtettünk a deskriptív, ill. normatív jellegű neveléstudományi orientáció dilemmájáról. Sokak számára a pedagógiának leginkább leíró jellegűnek kellene lennie, és dominánsan indukciós eljárások által kellene leszárnia azokat az általánosításokat és megfogalmaznia olyan ajánlásokat, melyek úm. előbbre vihetik ügyeink megoldását. Az egzakt tudományosság megközelítése szerint nagy valószínűséggel ez a legobjektívabb módja a kutatásnak, azonban a szinte kizárólagos objektivizálás és objektivitásra való törekvés sok buktatót és egyben veszélyt is rejt magában. A társadalomtudományok multiparadigmikus jellege miatt a 20. század második felétől (mondhatnánk akár úgy is, hogy a posztmodern kor beköszönésétől) már nem beszélhetünk nagy és

globális narratívákról, illetve olyan átfogó és szinte minden részterülettel és részproblémával foglalkozó koncepcióról, mint a korábbi időszakokban. A neveléstudomány aktuális és nagy valószínűség szerint jövőbeli orientációja is az egyes részterületek és részproblémák feltérképezésére, kutatására és orvoslására irányul. Ez az orientációs típus viszont nem jelentheti azt, hogy az edukáció (és annak egyes részterületei) lemondjon azoknak a kihívásoknak a (felül)vizsgálatáról, melyeket klasszikus, esetleg már-már örök jellegű problémaköröknek tekinthetünk. Szükségszerű ugyanis megkülönböztetni azokat a tárgyköröket, melyek esetében még nem rendelkezünk megfelelő tapasztalatokkal – azoktól, melyek már hosszú évtizedek, esetleg évszázadok óta foglalkoztatják az emberiséget. Meggyőződésünk, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű tapasztalat és ismeret birtokában megengedheti magának a neveléstudomány, hogy igenis normatív jelleget öltjön, azaz előre meghatározza, lefektesse bizonyos problémakörök vizsgálatának céljait és megvalósításának folyamatát. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy egyetemes értékek és eszmények esetében nem szabadna csakis az aktuális „közhangulatra” hagyatkozni. Még akkor sem, ha ez esetleg csökkenő attraktivitásra vagy elutasításra utalhatna. A neveléstudomány és vele együtt minden egyes nevelésben részt vevő személy nem kizárólag új értékeket teremtő folyamat elősegítője és megvalósítója, hanem egyben értékmegőrző és továbbvivő szerepet is betölt.

A tanulmány a KEGA č. 052 UKF-4/2011, VEGA 1/0184/11. kutatási projektek megoldásának szerves részét képezi.

Megjegyzés: A neveléstudomány gyakorlatközpontú orientációjáról a Katedra folyóirat következő számában olvashat!